

UN TEZAU MONETAR DIN SECOLUL AL XVII-LEA DESCOPERIT LA DUBOVA (PLAVIȘEVIȚA), JUD. MEHEDINȚI¹

AUREL VÎLCU
și OLTEA DUDĂU

În septembrie 1963, un muncitor al Întreprinderii de Construcții și Montaje din Sibiu găsea la marginea drumului ce străbate comuna Dubova mai multe monede medievale din argint. Prin intermediul conducerii întreprinderii mai sus menționate, au fost recuperate 25 de monede, oferite ulterior Muzeului Brukenthal. Aceste piese au făcut parte dintr-un tezaur mai mare care nu a fost recuperat în întregime datorită condițiilor de descoperire. Cea mai veche monedă este un heller emis în Boemia de Ferdinand I (1527–1564), iar cea mai recentă un dreipölker bătut la Cracovia în anul 1627. Depozitul monetar se întinde pe o perioadă de aproape o sută de ani, dar ni s-a păstrat o singură piesă din secolul al XVI-lea, celelalte fiind emise în veacul următor, fapt ce confirmă că este vorba de un fragment de tezaur. Cele 25 de piese recuperate sunt astfel împărțite din punct de vedere al nominalului: dreipölkeri (19 ex.), tripli groși (2 ex.), dinari (1 ex.), helleri (1 ex.), groși lați (1 ex.), 6 groși (1 ex.). Din punct de vedere al emitentului, cel mai bine reprezentate sunt nominalurile poloneze (21 ex.), la care se adaugă Transilvania, Riga, Boemia și Ungaria cu câte un exemplar.

CATALOG²

BOEMIA

FERDINAND I (1527–1564)

Praga
heller

1. AR 0,33 g; 14 mm.
Smolik, p. 58, nr. 18.

UNGARIA

MATTHIAS II (1608–1619)

Kremnitz
dinar

2. AR 0,53 g; 14 × 16 mm.
Huszár 1141, anul 1616.

POLONIA

SIGISMUND III (1587–1632)

dreipölker

- 3–4. AR 1,21 g; 20 mm. 1,13 g; 20 mm.
Gumowski 971, anul 1621. Monetar
Nicolaus Danillowicz.
- 5–12. AR 1,15 g; 20 mm. 1,09 g; 20 mm. 1,09 g;
20 mm. 1,07 g; 20 mm. 1,01 g; 20 mm.
0,99 g; 20 mm. 0,94 g; 20 mm. 0,94 g;
20 mm.
Gumowski 972, anul 1622. Monetar
Nicolaus Danillowicz.
- 13–18. AR 1,23 g; 20 mm. 1,16 g; 20 mm. 1,12 g;
20 mm. 1,12 g; 20 mm. 1,07 g; 20 mm.
0,97 g; 20 mm.

Gumowski 973, anul 1623. Monetar
Nicolaus Danilłowicz.

19. AR 1,17 g; 20 mm.

Gumowski 976, anul 1626. Monetar
Hermann Ligeza.

20. AR 1,11 g; 20 mm.

Gumowski 977, anul 1627. Monetar
Hermann Ligeza.

Cracovia

3 groși

21-22. AR 1,78 g; 20 mm. Perforat. 1,72 g;
20 mm.

Gumowski 1138, anul 1622. Monetar
Nicolaus Danilłowicz.

6 groși

23. AR 3,85 g; 25 mm.

Gumowski 1167, anul 1626. Monetar
Hermann Ligeza.

RIGA

GUSTAV ADOLF (1611-1632)

dreipölker

24. AR 1,26 g; 20 mm.

Gumowski 1447, anul 1624.

TRANSILVANIA

GABRIEL BETHLEN (1613-1629)

Baia Mare

groș lat

25. AR 2,29 g; 25 mm.

Resch 342, anul 1626.

Pieseile prezentate mai sus reflectă în linii generale structura numerarului din Transilvania și Banat, din prima jumătate a secolului al XVII-lea, perioadă în care predomină nominalurile mici și mijlocii bătute în Polonia³. Analizând compoziția tezaurelor încheiate între anii 1620-1650, se poate observa că un loc important îl ocupă piesele de 1½ groși, emise de atelierele regale poloneze, ce alcătuiesc numeroase depozite monetare. Acestea sunt răspândite în toată Transilvania și în Banat, fapt ce demonstrează pătrunderea unor cantități mari de dreipölkeri într-un timp relativ scurt, acumulați în tezaure precum: Feisa, com. Jidvei, jud. Alba⁴; Moldova Nouă, jud. Caraș-Severin⁵; Cluj-Napoca⁶, Iacobeni, com. Ceanu Mare⁷; Huedin⁸, Suatu⁹ și Răscruți, com. Bonțida¹⁰, jud. Cluj; Dedrad, com. Batoș, jud. Mureș¹¹, Zalău (fosta piață Lenin)¹², Zalău-str. Petöffi¹³, Zalău-str. Tompa Mihály¹⁴, Zalău¹⁵, Mineu, com. Sălățig¹⁶, Vârșolț¹⁷, Sălăjeni, com. Bocșa¹⁸, Aghireș, com. Meseșeni de Jos¹⁹ și Via Récsé (azi probabil Recea)²⁰, jud. Sălaj; Ațel²¹ și Buzd, com. Brateiu, jud. Sibiu²²; Făget, jud. Timiș²³. Pieseile de 1½ groși au fost emise în Polonia începând cu anul 1614, când comisia monetară stabilește următorul standard: 1,57 g brut și 0,73 g argint, cu un titlu de 469%. Între 1619-1622 sunt lansați pe piață numeroși dreipölkeri, producția fiind concentrată în atelierele regale poloneze (99,76%) și în mai mică măsură în atelierele din Riga (0,17%) și Lituania (0,07%)²⁴. În 1621 orașul Riga este ocupat de trupele regelui suedez Gustav Adolf, iar în 1626 orașul Elbing are aceeași soartă. Ambele ateliere monetare aflate sub ocupație suedeză vor emite o cantitate enormă de piese de 1,5 groși cu un conținut de argint inferior standardelor poloneze. Reacția Coroanei apare mai întâi prin coborârea normelor monetare aflate în vigoare până atunci, astfel încât, după ordonanța monetară din 1623, dreipölkerii au o greutate brută de 1,18 g și 0,44 g argint, iar în 1627 sunt sistate emisiunile de monedă sub categoria talerului²⁵. Invazia monedelor devalorizate bătute în atelierele baltice aflate sub

ocupație suedeză determină Polonia să interzică circulația acestor falsuri oficiale în Prusia și Danzig (1630) și apoi în toate teritoriile Coroanei (1633). Difuziunea dreipölkerilor în Țările Române a fost inegală, pătrunzând masiv în Transilvania în prima jumătate a secolului al XVII-lea, dar într-o cantitate mai mică în Moldova și Țara Românească. Urmând rutele comerciale ce legau Țările Române de Peninsula Balcanică, acest nominal a trecut în Imperiul Otoman, fiind semnalat în Anatolia și Siria. Un alt traseu important ce lega Polonia de Imperiul Otoman traversa Ungaria de Sus, Transilvania și Banatul, cu mai multe ramificații spre Ragusa sau Constantinopol²⁶.

În Țara Românească, piesele de 1½ groși ocupă un rol secundar în structura circulației monetare. Loturi mici de dreipölkeri se găsesc totuși în compoziția tezaurelor încheiate în a doua jumătate a secolului al XVII-lea (București-str. Baicului²⁷, Verguleasa, jud. Olt²⁸, Siriu, jud. Buzău²⁹), ca o extensie a circulației monetare din Transilvania. La sud de Carpați, se constată în prima parte a secolului al XVII-lea dominația triplilor groși în cadrul nominalurilor mici și mijlocii, și a talerilor-lei în rândul pieselor cu valoare ridicată. În Moldova, dreipölkerii joacă un rol mai important, fiind semnalati în mai multe tezaure încheiate între anii 1620–1650: Prepeleța³⁰, Copăceni³¹, jud. Bălți; Chișinău³²; Ciocâlteni³³, Morozeni³⁴, jud. Orhei; Volovița, com. Vasilcău, jud. Soroca³⁵; Măgura, jud. Bacău³⁶, Târgu Neamț (Cetatea Neamțului), jud. Neamț³⁷, Fântâna Mare, com. Vadu Moldovei, jud. Suceava³⁸. Astfel, în principatul de la est de Carpați se constată o mai bună difuziune a șilingilor bătuți în atelierele Coroanei sau în atelierele baltice aflate sub ocupație suedeză, decât a pieselor de 1½ groși.

În zona din sudul Banatului dreipölkerii pătrund masiv în special prin Principatul transilvan, unde ponderea acestui nominal în cadrul tezaurelor este ridicată comparativ cu Moldova și Țara Românească. Este interesant de văzut care este situația pieței monetare de la sud de Dunăre în secolul al XVII-lea, și ce loc ocupă nominalurile poloneze. Acestea sunt puternic concurate în Serbia, Croația și Bosnia de nominalurile ragusane, venețiene, austriece și de cele emise de orașele germane sau ale Provinciilor Unite³⁹. În Bulgaria piața monetară este dominată de emisiunile Provinciilor Unite, cele spaniole și turcești. Dintre nominalurile poloneze se remarcă triplul gros prezent în structura tezaurelor de la Sestrino, districtul Blagoevgrad⁴⁰, Pešakovo, districtul Vidin⁴¹, Jablanica, districtul Lovec⁴² și Pleven⁴³ și ortul ce se găsește în compoziția tezaurelor de la Miras⁴⁴ și Ritopek (Serbia), Slavonska-Pošega⁴⁵ și Virovitica (Croația)⁴⁶, Pešakovo, districtul Vidin, Pleven, Sestrino, districtul Blagoevgrad, Rudnik, districtul Burgas⁴⁷, Enina, districtul Stara Zagora⁴⁸ (Bulgaria). În tezaurele din Serbia și Bulgaria, la fel ca în Țara Românească, se mențin încă în circulație în secolul al XVII-lea numeroase piese de ½ groș bătute în veacul anterior; în schimb, se pare că dreipölkerii au jucat un rol nesemnificativ în circulația monetară de la sud de Dunăre. În concluzie, se poate spune că piesele de un gros și jumătate au avut o bună difuziune în Transilvania, unde domină piața monetară în deceniile trei-patru din secolul al XVII-lea, și au pătruns în mai mică măsură în Moldova, Țara Românească și răzleț la sud de Dunăre, însoțind fluxul generat de piesele de trei groși, taleri și jumătățile de groși.

În Banat, împreună cu nominalurile poloneze, circulă și alte monede mărunte precum dinarii ungurești, hellerii și groșii emiși de principii Transilvaniei. Dinarii ungurești ocupă un loc secundar în rândul monedelor mărunte de argint, spre

deosebire de Țara Românească unde ponderea lor este mai mare, de 9–10% din structura tezaurului monetare încheiate în primele decenii ale veacului al XVII-lea⁴⁹. Se observă în acest caz o persistență a monedelor mai vechi, care continuă să ocupe un loc important pe piața monetară de la sud de Carpați. În Transilvania, dinarii sunt însoțiți de hellerii de Boemia și alte piese central-europene, fiind concuși cu succes de nominalurile poloneze în prima parte a secolului al XVII-lea (vezi tezaurele de la Panticeu, jud. Cluj⁵⁰; Sălăjeni, com. Bocșa, jud. Sălaj; Răscruți, com. Bonțida, Huedin, jud. Cluj). Datorită intensificării amestecului Habsburgilor în Principatul transilvan în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, aflulul hellerilor bătuți în Boemia cunoaște o creștere importantă, acest nominal fiind semnalat în mai multe descoperiri monetare⁵¹. Prezența în tezaurul nostru a unui groș lat emis de Gabriel Bethlen nu este surprinzătoare. Astfel de piese sunt frecvent întâlnite în tezaurele încheiate între 1620–1660 precum: Răscruți, com. Bonțida, Suatu⁵², jud. Cluj; Dedrad, com. Batoș, jud. Mureș; Tășnad, jud. Satu Mare; Zalău– str. Petöffi, Zalău– str. Tompa Mihaly, Zalău, Năpradea⁵³. Mineu, com. Sălățiș, Aghireș, com. Meseșeni de Jos, jud. Sălaj; Buzd, com. Brateiu, jud. Sibiu; Făget, jud. Timiș⁵⁴. Zona în care a fost descoperit tezaurul nostru se afla sub control otoman încă de la mijlocul secolului al XVI-lea, în urma unor expediții turcești care s-au soldat cu cucerirea treptată a Banatului. În 1688, stăpânirea otomană a fost înlăturată de trupele austriece care controlau malul stâng al Dunării. Deși aflată sub ocupație turcească, la începutul secolului al XVII-lea, regiunea din jurul Orșovei a păstrat legăturile economice cu principatul Transilvaniei prin intermediul Caransebeșului, un important punct de legătură pe ruta comercială ce lega Peninsula Balcanică de Moldova prin Hațeg – Orăștie – Sebeș – Alba Iulia – Aiud – Cluj – Bistrița. Conform registrelor de tricesimă, pe piața clujeană sunt aduse pe la 1630 nu numai mărfuri orientale ci mai ales produse provenind din Banat (pături de la Sebeș, caș de la Caransebeș etc.)⁵⁵. Evident, valorificarea acestor produse are drept consecință racordarea acestei zone la fluxurile monetare ce străbat Moldova și Transilvania. Astfel se explică similitudinile existente în circulația monetară din sudul Banatului și principatul intracarpatic.

Tezaurul de la Dubova, prezentat mai sus, aduce un plus de informație privind situația pieței monetare din zona de frontieră între Imperiul Otoman și principatul Transilvaniei. Cercetările viitoare au menirea să aducă noi clarificări în privința funcționării mecanismelor economiei monetare și a interacțiunii fluxurilor monetare în regiunea Orșovei în prima jumătate a secolului al XVII-lea.

NOTE

¹ Până la data de 29 octombrie 1977, comuna Dubova s-a numit Plavișevia.

² Tezaurul se păstrează la Muzeul Național Brukenthal din Sibiu având numărul de inventar T. 1329. Pentru identificarea pieselor au fost folosite următoarele lucrări: A. Resch, *Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart*, Sibiu, 1901; M. Gumowski, *Handbuch der polnischen Numismatik*, Graz, 1960; L. Huszár, *Münzkatalog Ungarn, von 1000 bis heute*, München, 1979; J. Smolik, *Pražské groše a jejich dříj (1300–1547)*, Praga, 1971.

³ Fr. Pap, Iudita Winkler, *ActaMN*, 3, 1966, p. 197–211.

- ⁴ E. Chirilă, V. Pepelea, *StComSibiu*, 14, 1969, p. 365–371.
- ⁵ Dana Bălănescu, *SCN*, 8, 1984, p. 129–136.
- ⁶ Fr. Pap, *SCN*, 5, 1971, p. 391–392.
- ⁷ E. Chirilă, Z. Milea, *Apulum*, 6, 1967, p. 289–307.
- ⁸ Fr. Pap, N. Șteiu, *BSNR*, 70–74 (1976–1980), 1981, p. 349–369.
- ⁹ E. Chirilă, I. Chifor, în *Tezaurе monetare din nordul Transilvaniei sec. XVI–XVIII*, Zalău, p. 45–54.
- ¹⁰ Iudita Winkler, *BSNR*, 70–74 (1976–1980), 1981, p. 369–389.
- ¹¹ Z. Székely, *SCN*, 4, 1968, p. 459–463.
- ¹² E. Chirilă, Eva Lacko, în *Tezaurе monetare...*, Zalău, 1970, p. 68.
- ¹³ *Ibidem*, p. 69.
- ¹⁴ *Ibidem*, p. 70.
- ¹⁵ E. Chirilă, I. Bajusz, N. Rus, *ActaMP*, 8, 1984, p. 295–299.
- ¹⁶ E. Chirilă, V. Lucăcel, *ActaMP*, 2, 1978, p. 117–119.
- ¹⁷ E. Chirilă, Eva Lako, *ActaMP*, 2, 1978, p. 121–123.
- ¹⁸ E. Chirilă, N. Gudea, I. Căbuz, în *Tezaurе monetare din nordul Transilvaniei sec. XVI–XVIII*, 1970, p. 32–43.
- ¹⁹ E. Chirilă, Eva Lacko, *ibidem*, p. 65–66.
- ²⁰ *Ibidem*, p. 67.
- ²¹ Oltea Dudău, *SCN*, 12 (1997), 1998, p. 173–184.
- ²² E. Chirilă, Th. Năgler, *StComSibiu*, 14, 1969, p. 317–341.
- ²³ Monica Șandor Chicideanu, *Analele Banatului*, 2, 1993, p. 412–413.
- ²⁴ A. Mikolajczyk, *Einführung die neuzeitliche Münzgeschichte Polens*, Lodz, 1988, p. 64–69.
- ²⁵ M. Gumowski, *Handbuch der polnischen Numismatik*, Graz, 1960, p. 210.
- ²⁶ A. Mikolajczyk, *Zeitschrift für Balkanologie*, 22, 1986, 1, p. 60–75.
- ²⁷ Katiușa Pârvan, *CAB*, 5, 2002, p. 126–153.
- ²⁸ E. Persu, *Buridava*, 1, 1972, p. 340–384.
- ²⁹ Luana Popa, A. Diaconu, *Cumidava*, 15–19, 1990–1994, p. 86–101.
- ³⁰ A.A. Nudelman, *Topografija kladov i nahodok ediničnyh monet*, Chișinău, 1976, p. 112.
- ³¹ V.M. Butnariu, în *Tezaurе din muzeele orașului Chișinău, secolele XVI–XVIII*, Chișinău, p. 47.
- ³² *Ibidem*, p. 57–58.
- ³³ A.A. Nudelman, *op.cit.*, p. 116.
- ³⁴ V.M. Butnariu, *op.cit.*, p. 45–46.
- ³⁵ *Ibidem*, p. 51.
- ³⁶ Al. Artimon, *Carpica*, 4, 1971, p. 323–330.
- ³⁷ Idem, *Carpica*, 1, 1968, p. 265–280.
- ³⁸ Gr. Foit, *Suceava*, 1, 1967, p. 33–42.
- ³⁹ I.A. Mirmik, *Coin Hoards in Yugoslavia*, Belgrad, 1981, p. 139.
- ⁴⁰ *CH*, 7, 1985, p. 388.
- ⁴¹ Fionera Filipova, P. Šiderov, *Numizmatika*, 1990, 4, p. 28–45.
- ⁴² L. Lazarov, *Numizmatika*, 1987, 1, p. 25–34.
- ⁴³ Teodora Kovačeva, *Numizmatika*, 1989, 3, p. 43–48.
- ⁴⁴ I.A. Mirmik, *op.cit.*, p. 144.
- ⁴⁵ *Ibidem*, p. 146.
- ⁴⁶ I.A. Mirmik, *op.cit.*, p. 149–150.
- ⁴⁷ *CH*, 4, 1978, p. 134.
- ⁴⁸ *Ibidem*, p. 133.
- ⁴⁹ A. Vilcu, *CN*, 8, 2003, p. 335–346.

⁵⁰ V. Pinteă, *Apulum*, 11, 1972, p. 351–375.

⁵¹ Iudita Winkler, *Fr. Pap, Apulum*, 7, 1968, 1, p. 499–505.

⁵² E. Chirilă, I. Chifor, *op.cit.*, p. 45–54.

⁵³ E. Chirilă, V. Lucăcel, în *Tezaure monetare din nordul Transilvaniei sec. XVI–XVIII*, Zalău, 1970, p. 73–77.

⁵⁴ Monica Sandor Chicideanu, *Analele Banatului*, S. N., 2, 1993, p. 412–414.

⁵⁵ *Fr. Pap, ActaMN*, 19, 1982, p. 93–103.

A MONETARY COIN HOARD FROM THE XVIIth CENTURY DISCOVERED AT DUBOVA (PLAVIȘEVIȚA), MEHEDIȚI COUNTY

ABSTRACT

The authors publish a parcel of a coins hoard found in 1963, at Dubova, Mehedinți County, during construction works. The parcel of Dubova hoard consisting in 25 silver coins struck during the 16th–17th centuries is preserved in the collection of Brukenthal Museum in Sibiu. Most of them were struck in Polish mints (21 pieces, the most recent being issued in 1627), followed by coins issued by Transylvania (wide groat), Hungary (denier) and Bohemia (heller, dated between 1527–1564) and Riga, each one represented by a single piece. The largest part (19 pieces) of the Polish coins are of 1½ groats (dreipölkers); there are also two pieces of 3 groats and a six groat piece, used in large quantities in the Romanian Countries, and in the Balkans at the middle of 17th century.